

Πώς οι ειδωλολατρικοί ναοί μεταβλήθηκαν σε χριστιανικούς; (Αρχιμ. Θεόφιλος Λεμοντζής, Δρ. Θεολογίας)

/ [Πεμπτούσια· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

(Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=163358>)

Με το πέρας των διωγμών οι χριστιανοί δεν φοβούνται πλέον να προσεγγίζουν τους αρχαίους χώρους, τους χρησιμοποιούν αφού τους μεταπλάσσουν και τους εξαγνίσουν. Το πρώτο μεγάλο παράδειγμα αναφέρει ο ιστορικός Ευσέβιος Καισαρείας στον “*Βίο του Κωνσταντίνου*” (III, 26-29). Πάνω στα ερείπια του ναού της Αφροδίτης, κατά την εποχή του Μ. Κωνσταντίνου και με την εποπτεία της αγίας Ελένης οικοδομήθηκε και υψώθηκε ο Πανάγιος Τάφος στα Ιεροσόλυμα. Πρόκειται για την πρώτη κατασκευή χριστιανικού ναού πάνω σε ειδωλολατρικό ιερό και μάλιστα το αγιότερο και ιερότερο μνημείο όλου του Χριστιανισμού.

Όσον αφορά τη στάση απέναντι στα αρχαία ιερά εφαρμόζονται δύο επιλογές, ανάλογα κάθε φορά με τις ανάγκες ή τις δυνατότητες. Η πρώτη επιλογή είναι ότι πάνω στα ερείπια του αρχαίου ιερού χτίζεται ο χριστιανικός ναός με οικοδομικά υλικά που του προσφέρουν τα ερείπια, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με την παλαιοχριστιανική βασιλική της Δωδώνης, με τους ναούς που υψώθηκαν στους Δελφούς, στην Επίδαυρο, στον Ακροκόρινθο και σε άλλα αρχαιοελληνικά ιερά και μαντεία. Η δεύτερη επιλογή είναι ότι μεταπλάθονται εσωτερικά οι σωζόμενοι ειδωλολατρικοί χώροι και χρησιμοποιούνται ως ναοί για την λατρεία. Στην αρχαία Ολυμπία υπήρχε ως τον 5^ο μ.Χ. αιώνα το εργαστήριο του μεγαλύτερου γλύπτη όλων των εποχών, του Φειδία. Οι χριστιανοί της περιοχής το μετέτρεψαν από εργαστήριο τέχνης σε οίκο Θεού.

Είναι ενδεικτικό, αλλά και άξιο σχολιασμού, το γεγονός της μετατροπής των κορυφαίων ιερών κτιρίων της Ακρόπολης των Αθηνών σε χριστιανικά. Στην Αθήνα η μετατροπή τους για λειτουργική χρήση αρχίζει από τον 5^ο αιώνα. Το Ασκληπιείο κατεδαφίστηκε και με τα οικοδομικά υλικά του πάνω στον ίδιο χώρο χτίστηκε η Παλαιοχριστιανική βασιλική του Ασκληπιείου Αθηνών. Είναι ενδεικτικό ότι την αρχαία κρήνη του Ασκληπιείου την μετέτρεψαν σε βαπτιστήριο και ότι ενώ αρχικά ο ναός αφιερώθηκε στον Σωτήρα Χριστό, αργότερα τον αφιέρωσαν στους Αγίους Αναργύρους, όπως ακριβώς και ο Ασκληπιός ήταν προστάτης της ιατρικής.

Επίσης, το μνημείο των μνημείων, ο Παρθενώνας, τον 5^ο αιώνα διαμορφώνεται εσωτερικά σε τρίκλιτη βασιλική που διέθετε ευρύχωρο νάρθηκα, καθώς και υπερώα. Η παρθένος Αθηνά αντικαταστάθηκε από την Παρθένο Μαρία, η οποία από τους Αθηναίους πιστούς ονομάστηκε “Παναγία Αθηνιώτισσα”. Ακόμη θα πρέπει να επισημάνουμε τη μετάπλαση του Ερεχθείου πάνω στην Ακρόπολη σε τρίκλιτη δρομική βασιλική με αψίδα ανατολικά και νάρθηκα, αίθριο και φιάλη δυτικά, τον 6^ο αιώνα. Παράλληλα, την ίδια εποχή, μετατράπηκε σε μονόχωρο ναό και με πεντάπλευρη αψίδα, το Θησείο. Από ναός αφιερωμένος στον Ήφαιστο μετονομάστηκε σε Άγιο Γεώργιο. Στην βυζαντινή εποχή, και συγκεκριμένα στα χρόνια 1182-1204 αξίζει να ρίξουμε μια ματιά κάτω από τη βορινή μεριά της Ακρόπολης. Εκεί, σε ένα μικρό, αλλά ασυνήθιστο και περίκομπο μνημείο, λειτουργούσε ο μεγάλος λόγιος και συγγραφέας Μιχαήλ Χωνιάτης, Μητροπολίτης Αθηνών. Από επιφανή οικογένεια και με εξαιρετες σπουδές στην Κωνσταντινούπολη κοντά σε μεγάλους πανεπιστημιακούς δασκάλους και στη Θεσσαλονίκη κοντά στον φιλόλογο και σχολιαστή του Ομήρου, Μητροπολίτη Ευστάθιο, δέχθηκε με ενθουσιασμό τη θέση που του πρόσφεραν από αγάπη προς το αρχαίο κλέος και την αρχαία πνευματική ακτινοβολία της πόλης. Λειτουργούσε στο μικρό ναΐσκο της Παναγίας Γοργοεπηκόου ή του Αγίου Ελευθερίου, ένα αρχιτεκτόνημα που χτίστηκε με θραύσματα, μάρμαρα, ανάγλυφες παραστάσεις, που προέρχονται από αρχαία ιερά και ναούς. Οι χριστιανοί μαστόροι πάνω στις χτισμένες μαρμαρόπετρες, που απεικονίζουν σατύρους, γυναικείες μορφές, επιτύμβια ανάγλυφα με ανδρικές ή γυναικείες παραστάσεις, ακόμη και αναθηματικό ανάγλυφο με ολόσωμη τη θεά Κυβέλη, σκάλισαν ανάγλυφους μεγάλους σταυρούς, για να εξαγιάσουν με αυτό τον τρόπο το κτήριο και το χώρο.

Αν και οι αρχαίοι ναοί μετατρέπονται σε χριστιανικές εκκλησίες όμως παραμένει μία βασική διαφορά. Για την χριστιανική αντίληψη ο ναός δεν αποτελεί κατοικία του Θεού όπως συνέβαινε με τους αρχαίους ελληνικούς ναούς ή με τον Ναό των Ιεροσολύμων. Ξέρουμε πώς στο κεντρικό συγκρότημα του ναού του Σολομώντος δεν γινόταν καμιά τελετή στο εσωτερικό του ναού. Εκεί φυλάσσονταν τα ιερά σύμβολα της Ιουδαϊκής θρησκείας. Οι πιστοί έμεναν πάντα έξω στις αυλές του. Έξω στο βωμό λάβαιναν χώρα οι θυσίες και οι τελετές. Κατά παρόμοιο τρόπο και στον αρχαιοελληνικό ναό το εσωτερικό του ήταν αφιερωμένο στο θεό ή στη θεά που φιλοξενούσε το άγαλμα. Κανένας άνθρωπος δεν είχε το δικαίωμα να εισέρχεται και όλες οι θυσίες και οι τελετές γίνονταν στο βωμό έξω από το ναό επειδή ο ναός αποτελούσε αποκλειστικά κατοικητήριο του λατρευμένου θεού. Ο λαός έμενε έξω. Αυτό όμως δεν συμβαίνει στον χριστιανικό ναό.

(Συνεχίζεται)